

VIKTIMOLOGIJA

izv. prof. dr. sc. Anna-Maria Getoš Kalac, LL.M.

PREGLED SADRŽAJA

1. Uvod

- struktura i cilj predavanja
- individualni zadaci
- warm-up: rasprava o (vlastitoj) viktimizaciji

2. Osnove viktimologije

- razvoj (kaznenopravni nexus)
- od tipologije žrtava & 'victim precipitation' do moderne viktimologije
- disciplina & terminologija; veza i odnos s drugim disciplinama

3. Viktimološka teorija

- 'victim precipitation' teorije
- teorije izloženosti i prigode
- teorije socijalnog učenja i kulturološke teorije
- kontrolne teorije
- kritičke teorije

PREGLJED SADRŽAJA

4. Proces viktimizacije

- primarna viktimizacija
- reakcija žrtve na viktimizaciju
- PTSD
- sekundarna viktimizacija
- mjere s fokusom na žrtvu

5. Viktimizacijske studije

- izazovi
- ICVS; nacionalne VS; drugi izvori podataka o viktimizaciji

6. Kriminalna viktimizacija - trendovi

- globalni (UNODC Homicide Study 2013; 2019)
- europski (FRA Violence against Women Study)
- hrvatski

PREGLED SADRŽAJA

7. **Žrtve kriminala**

- stereotip 'idealne žrtve'
- 'realne' žrtve

8. **Viktimologija u praksi: Podrška žrtvama**

- potrebe žrtava
- prava žrtava u EU
- modeli podrške žrtvama
- restorativna pravda

9. **Kazneno pravosuđe & žrtve kriminala**

10. **Outlook**

1. Uvod

- struktura i cilj predavanja
- individualni zadaci ('impulse talks')
- warm-up: rasprava o (vlastitoj) viktimizaciji

UVOD

- **struktura i ciljevi predavanja**
 - 2 oblika nastave:
 - klasična predavanja & interaktivna rasprava
 - 'impulse talks' studenata
 - ciljevi: osnovna znanja i vještine; kritično razmišljanje i primjena
 - materijali: predavanja, readings & teren
 - primjeri ispitnih pitanja tijekom predavanja
 - završni kolokvij/pisani ispit: 5 pitanja:
 - 1 strah od kriminala
 - 1 individualizirano/rad odjela za zaštitu žrtava
 - 3 iz ostale ispitne literature

UVOD

- **'impulse talks'**
 - prijaviti/raspraviti temu
 - pripremiti raspravu i pitanja
- **rasprava o (vlastitoj) viktimizaciji**

2. Osnove viktimologije

- razvoj (kaznenopravni nexus)
- od tipologije žrtava & 'victim precipitation' do moderne viktimologije
- disciplina & terminologija
- veza i odnos s drugim disciplinama

OSNOVE VIKTIMOLOGIJJE

razvoj (kaznenopravni nexus)

- kriminal, kriminalci i žrtve bili su podložni diferencijalnom „tretmanu“ kroz povijest
- **prije i za vrijeme srednjeg vijeka (5-16 stoljeće)**
 - lex talionis
 - odmazda i restitucija
 - teret „pravnog sustava“ snosi žrtva i njena obitelji
 - zločin se smatra zločinom protiv žrtve (ne protiv države/društva ili pravnog poretka)
- **industrijska revolucija**
 - žločin se više ne smatra prijestupom protiv žrtve, nego države
 - žrtva postaje sekundarno/sporedno važna
 - žrtva je efikasno isključena iz formalnog pravnog sustava
 - N. Christie (1977): Conflict as Property

OSNOVE VIKTIMOLOGIJE

razvoj (kaznenopravni nexus)

- “držanocentrični” pravni sustav i dalje opstoji
- **1940tih**
 - znanstvena pozornost se okreće prema žrtvi
 - kako žrtva kriminala doprinosi vlastitoj viktimizaciji?
 - javljaju se ideje o žrtvinoj precipitaciji (odgovornost), facilitaciji (olakšavanje) & žrtvinoj provokaciji
- **uloga žrtve u kriminalu (krivnja!!!)**
 - **precipitacija žrtve:** opseg u kojem je žrtva odgovorna za vlastitu viktimizaciju (počinitelj i žrtva (re)agiraju prije, tijekom i nakon incidenta)
 - **facilitacija žrtve:** žrtva nenamjerno olakšava/omogućava počinitelju počinjenje kaznenog djela
 - **provokacija žrtve:** žrtva potakne počinitelja na počinjenje kaznenog djela

OSNOVE VIKTIMOLOGIJE

tipologije žrtava

HANS VON HENTING

The Criminal and His Victim (1948)

- zašto određene osobe postaju žrtve? (počinitelji)
- naglasak je na **osobnim karakteristikama** žrtava
- **tipologija temeljem sklonosti viktimizaciji:**
 - (1) young
 - (2) females
 - (3) old
 - (4) immigrants
 - (5) depressed
 - (6) mentally defective/deranged
 - (7) the acquisitive
 - (8) dull normals
 - (9) minorities
 - (10) wanton
 - (11) lonesome/heartbroken
 - (12) tormentor
 - (13) blocked, exempted, and fighting

OSNOVE VIKTIMOLOGIJE

tipologije žrtava

BENJAMIN MENDELSON (sredinom 1940tih)
otac viktimologije

- u fokusu je odnos između žrtve i počinitelja
- naglasak na **biheavioralnim karakteristikama** žrtava
- **tipologija temeljena na (stupnjevima) žrtvine kulpabilnosti:**
 - potpuno nevina žrtva (dijete)
 - žrtva s manjim stupnjem krivnje (neznanje, 'glupost')
 - žrtva jednako kriva kao počinitelj/dobrovoljna (tzv. suicide pact)
 - žrtva više kriva od počinitelja (poticanje/provociranje)
 - najkulpabilnija žrtva (viktimizirani zločinac)
 - simulirajuća ili umišljena žrtva (fabricira viktimizaciju)

OSNOVE VIKTIMOLOGIJE

tipologije žrtava

STEPHEN SCHAFER

The Victim and His Criminal (1968)

- sve osobe imaju funkcionalnu odgovornost da ne provociraju druge da ih viktimiziraju i sve bi osobe trebale aktivno nastojati spriječiti vlastitu viktimizaciju
- kombinira **osobne & bihevioralne karakteristike**
- **tipologija temeljena na stupnjevima odgovornosti:**
 - nepovezane/slučajne žrtve – nema odgovornosti
 - provocirajuće žrtve – podijeljena odgovornost
 - precipitativne žrtve – stanovit stupanj odgovornosti
 - biološki slabe/ranjive žrtve – nema odgovornosti
 - socijalno slabe/ranjive žrtve – nema odgovornosti
 - samo-viktimizirajuće žrtve – apsolutna odgovornost
 - političke žrtve – nema odgovornosti

OSNOVE VIKTIMOLOGIJE

precipitacija žrtve

MARVIN WOLFGANG (vidi [interview video](#))

studija ubojstava (Philadelphia 1948-1952)

- analizirao oko 600 ubojstava da bi vidio u kojem opsegu su žrtve precipitirale vlastito usmrćenje
- detektirao precipitaciju žrtava u čak 26% ubojstva
- zajednički faktori
 - žrtva i počinitelj se poznaju
 - muški počinitelji – muške žrtve
 - žrtva ima povijest nasilnog prijestupništva
 - alkohol i eskalacija manjih sukoba do razine ubojstava
- sub-intencijonalna ubojstva & ubojstva povezana s prijestupništvom/kriminalom

OSNOVE VIKTIMOLOGIJE

precipitacija žrtve

MENACHEM AMIR

studija silovanja (Philadelphia 1958-1960)

- opseg & atributi silovanja s precipitacijom žrtava
- 1 od 5 silovanja: precipitacija žrtve
- zajednički faktori
 - alkohol, zavodničko ponašanje žrtve, oskudno/otkrivajuće odjevanje žrtve, riskantni govor, loša reputacija žrtve
 - presudna je počiniteljeva interpretacija/percepcija žrtvinih radnji (a manje ono što žrtva zapravo čini)
 - počinitelj žrtvu doživljava kao „lošu“ u odnosu na to kako bi se žene trebale seksualno ponašati
 - studija je napadnuta zbog okrivljavanja žrtava za vlastitu viktimizaciju

OSNOVE VIKTIMOLOGIJE

suvremena viktimologija

POKRET ZA PRAVA ŽRTAVA

sredinom 1900tih: pod utjecajem dr. društvenih pokreta

→ suosjećajnija pozornost prema žrtvama kriminala

- ženski pokret (1970tih skloništa za žrtve obiteljskog nasilja; centri za krizne intervencije kod silovanja) i pokret za prava djece
- civil rights movement (against racism and discrimination)
- pokret za prava žrtava (žene, manjine, mlade osobe)
 - prvi programi za žrtve kriminala (compensation, assistance)
 - razvoj udruga za zaštitu/pomoć žrtvama (secondary victims)
 - normativni okvir & kriminalna politika
- viktimologija danas (žrtve kriminala, uzroci i posljedice viktimizacije, interakcija između žrtve i pravosuđa te žrtve i socijalnih službi, prevencija, mediji)

DOMAĆA ZADAĆA

- film: [Shot Caller \(2017\)](#)
- Mendelsohnova "most guilty" žrtva
- ranjive skupine žrtava
- institucionalizirane osobe: osuđeni kriminalci
- (zatvorske) subkulture, nasilje, (re)viktimizacija & recidivizam
- zadatak: pobrojati i sažeti sve nasilne incidente; odrediti „glavne žrtve“

